

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Д. С. Припутень

**ТЕОРІЯ ПРИМУСУ
У СЛУЖБОВОМУ ПРАВІ**

Монографія

Херсон
2018

УДК 342.922:351.74

Т33

Рекомендовано до друку Вченою радою
Запорізького національного університету
(протокол № 1 від 25 вересня 2018 року)

Рецензенти:

Ю. Д. Кунєв – завідувач кафедри адміністративного та митного права Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор

Т. О. Мацелик – завідувач кафедри фінансового права Національного університету державної фіскальної служби України, доктор юридичних наук, доцент

Н. В. Галіцина – директор Бердянського інституту державного та муніципального управління Класичного приватного університету, доктор юридичних наук, доцент

Припутень Д. С.

Т33 Теорія примусу у службовому праві : монографія / Д. С. Припутень. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 426 с.

ISBN 978-966-916-745-3

Монографія присвячена комплексному дослідженню історико-теоретичних та праксеологічних проблем реалізації примусу у службовому праві України. У роботі у логічній послідовності висвітлюються базові положення службового права як сфери об'єктивізації примусу, обґрунтовано поняття, інтегративні ознаки примусу у службовому праві як різновиду адміністративного примусу, зосереджено увагу на класифікаційному розподілі його заходів, подається системний та ґрунтовний аналіз ресурсу кожного з них, обґрунтовані пропозиції і рекомендації, спрямовані на вдосконалення правового регулювання та практики застосування примусу у службовому праві України.

Для науковців, практичних працівників, викладачів і студентів, широкого кола читачів.

УДК 342.922:351.74

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1	
СЛУЖБОВЕ ПРАВО ЯК СФЕРА ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЇ ПРИМУСУ	8
1.1. Витоки формування на генеза службового права	8
1.2. Службове право: предмет, методи, функції та система	34
1.3. Місце службового права у системі національного права України	69
РОЗДІЛ 2	
ПРИМУС У СЛУЖБОВОМУ ПРАВІ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ	87
2.1. Примус як інтегративна категорія: поняття та ознаки	87
2.2. Примус у службовому праві України: питання класифікації	128
2.3. Примус у службовому праві України як системна категорія: поняття, характеристика елементів	155
РОЗДІЛ 3	
ПРИМУС У СЛУЖБОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИЙ ІЗ ЮРИДИЧНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	178
3.1. Поняття, особливості примусу у службовому праві України, не пов'язаного із юридичною відповідальністю	178
3.2. Характеристика заходів примусу у службовому праві, не пов'язаного із юридичною відповідальністю	190

3.3. Європейські та міжнародні правові стандарти примусу у службовому праві, не пов'язаного із юридичною відповідальністю, та їх імплементація у законодавство України	238
3.4. Основні напрямки удосконалення правових засад примусу у службовому праві, не пов'язаного із юридичною відповідальністю	261
РОЗДІЛ 4	
ПРИМУС У СЛУЖБОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ, ПОВ'ЯЗАНИЙ ІЗ ЮРИДИЧНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	285
4.1. Поняття, особливості примусу у службовому праві України, пов'язаного із юридичною відповідальністю	285
4.2. Характеристика заходів примусу у службовому праві, пов'язаного із юридичною відповідальністю	304
4.3. Європейські та міжнародні правові стандарти примусу у службовому праві, пов'язаного із юридичною відповідальністю, та їх імплементація у законодавство України	336
4.4. Основні напрямки удосконалення правових засад примусу у службовому праві, пов'язаного із юридичною відповідальністю	355
ВИСНОВКИ	367
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	376

ПЕРЕДМОВА

В умовах докорінного реформування державотворчих процесів в Україні істотно змінюється сутність та функціональне призначення публічної служби як важливого інструменту управління державою, оскільки саме вона є одним із найважливіших чинників успішної реалізації політичних, економічних, соціальних та антикризових програм. Зважаючи на те, що лише високопрофесійна публічна служба дозволяє державі забезпечити захист прав та свобод людини і громадянин, створити умови для економічної та політичної свободи, а також добробуту всіх громадян, очевидно є потреба формування новітньої теорії службового права, як наукового фундаменту для систематизації законодавства про публічну службу.

Враховуючи суттєву трансформацію сучасних вітчизняних наукових підходів не лише до предмету, методу, функціонального призначення, усіх складових системи адміністративного права, суттєвого значення набувають питання, присвячені як аналізу доцільності виокремлення в ньому службового права, так і пошук нового вектора у науковому дослідженні примусу у зазначеній сфері суспільних відносин, оскільки ефективне функціонування публічної служби в Україні можливо забезпечити не лише через її стимулювання (матеріальну, трудову та статусну мотивацію), але й використовуючи попереджувально-виховний, припиняючий та каральний ресурс примусово-правових заходів.

Приймаючи до уваги інтегративність змісту та міждисциплінарність категорії «примус», яка входить до понятійного апарату багатьох суспільствознавчих наук та завжди виступає

предметом наукових філософських (роботи І. Ільїна, Г. Гегеля, С. Гессена, І. Канта, Ф. Шеллінга, А. Шопенгауера та ін.), соціологічних (М. Вебера, Е. Дюркгема, І. Кона, Г. Лебона та ін.), економічних (К. Маркса, В. Радаєва та ін.) доктринальних досліджень, детальний аналіз примусу у службовому праві було здійснено під кутом зору правової науки, зокрема використовувалися наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі теорії держави та права (дослідження С. Алексєєва, М. Байтіна, Б. Базилєва, С. Братуся, Ю. Ємельянова, І. Жарєнова, А. Козуліна, М. Козюбри, М. Коркунова, О. Лейста, С. Максимова, Б. Малишева, Б. Мальцева, Л. Макарейко, М. Матузова, Л. Петражицького, О. Пучніна, П. Рабіновича, Е. Трубецького, Б. Чичєріна, А. Черданцева, В. Чхїквадзе, В. Шафірова, А. Яковлева та ін.), а також галузеві юридичні дослідження (роботи І. Володько, Г. Гаджієва, Н. Давидової, І. Мангільова, Ж. Овсєпяна, П. Смірнова, І. Суркової, І. Третьяк, М. Ходжоян, М. Шадріна О. Шишкіної (конституційно-правовий примус), Н. Саттарової, М. Разгільдієвої, О. Ємельянова, А. Кікіна, Д. Ковалья, В. Кузовкова, Є. Латипової, Ю. Ровинського, В. Стрельнікова, Н. Шевелевої (фінансово-правовий примус), Н. Гребенюк, М. Кучєрявенка, В. Сергєєвої, Д. Шутілова (податково-правовий та бюджетно-правовий примус), Д. Анісімова, В. Дуюнова, В. Єгорова, О. Книженко, М. Корпачова, О. Куманяєвої, А. Марцева, Н. Ниркової, Н. Орловської (кримінально-правовий примус), Р. Берзнева, М. Мирошник, С. Сидорова, О. Юрченко (примус у цивільному праві) тощо.

Проблематика адміністративного примусу як складової соціального, державно-правового примусу викликала підвищену зацікавленість вчених-адміністративістів розпочинаючи із ХІХ ст. (зокрема цими питаннями у різні історичні періоди розвитку доктрини адміністративного права займалися В. Авер'янов, А. Антонович, Д. Бахрах, Є. Додін, М. Єропкін, В. Кобалєвський, Л. Коваль, О. Корєнєв, Р. Павловський, Л. Попов, М. Студєнікіна, В. Шамрай, В. Юсупов та ін.). Суттєва модифікація змісту адміністративного права насамперед шляхом виділення інститутів адміністративного права в самостійні підга-

лузі (і службове право є тому яскравим прикладом), обумовлює підвищену зацікавленість вчених-адміністративістів до теорії адміністративного примусу в сучасних наукових дослідженнях (роботи О. Андрійко, О. Бандурки, Ю. Битяка, Р. Калюжного, С. Ківалова, Т. Коломoeць, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Кузьменко, Д. Лук'янця, Р. Мельника, О. Негодченко, В. Петкова та чимало інших). Фундаментальні положення робіт вищезазначених вчених-юристів були використані при дослідженні примусу у службовому праві України як об'єктивно-обумовленої складової адміністративного примусу.

Одержані результати монографічного дослідження становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес: можуть бути використані як основа для подальшої розробки теорії адміністративного права, враховані у нормотворчій діяльності, а також у навчальному процесі при підготовці майбутніх юристів. Монографія розрахована на науковців, практичних працівників, викладачів і студентів, усіх, хто цікавиться досліджуваною проблематикою.